

הדגשים והגשות על פי פרשת השבוע

הדגשים והגשות על פי פרשת השבוע

בס"ד

'מנדט להתיימש'

פרשת כי תצא | עלון מס' 41

יח: **כִּי יִהְיֶה לְאִישׁ בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֵה אֵינֶנּוּ שֹׁמֵעַ קוֹל אָבִיו וּקְוֹל אִמּוֹ וַיִּסְרוּ אֹתוֹ וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵיהֶם:**

בן סורר ומורה אינו חייב עד שיגנוב ויאכל תרטימר בשר וישתה חצי לוג יין, שנאמר זולל וסובא, ובן סורר ומורה נהרג על שם סופו, הגיעה תורה לסוף דעתו, סוף שמכלה ממון אביו ומבקש לימודו ואינו מוצא, ועומד בפרשת דרכים ומלסטם את הבריות, אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב: (רש"י)

בגמרא בסנהדרין (עב). תניא רבי יוסי הגלילי אומר וכי מפני שאכל זה תרטימר בשר ושתה חצי לוג יין האיטלקי אמרה תורה יצא לבית דין ליסקל אלא הגיעה תורה לסוף דעתו של בן סורר ומורה שסוף מגמר נכסי אביו ומבקש למודו ואינו מוצא ויוצא לפרשת דרכים ומלסטם את הבריות אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב...

אם נבוא להבין את דברי הגמרא, מה יש לנו כאן בדין בן סורר ומורה...

ובכן, נער העומד בחודשים הסמוכים לבר המצווה... והוא לא רוצה ילדים ולא איזה שודד בנקים... הוא זולל וסובא... כמה??? חצי לוג יין ותרטימר בשר... נגיד קילו... חצי קילו... שויין... זללן ורעבתן שלא הכרנו... וההורים שלו מייסרים אותו מנסים לכוון אותו ואיננו שומע אליהם... א-מוחצף... בהגיע היום ההורים נשברים - 'ותפשו בו אביו ואמו' לוקחים אותו לבי"ד ומספרים לדיינים... זהו... הרמנו ידיים... מייצגו... לטיפולם בבקשה... הדיינים מבררים ואכן הנער הזה הוא זללן ושתין נוראי... בקנה מידה... אומר דין לחברו תשמע היצור הזה שלפנינו הוא יגמור את הכסף של ההורים שלו ואז... כן ממשיך הדיין השני ואז הוא יצא לצומת הראשית ויהיה שודד גדול... נראה לי אין ברירה... חייבים לסיים את הסיפור כעת... עכשיו הוא עדין זכאי בא ננצל את הזמן לפני שהוא יהיה חייב... ונשלח אותו לעולם האמת... ויחד פוסקים את דינו לסקילה... וכל ישראל ישמעו ויראו...

המשמעות הזו של דברי הגמרא הינם כמעט בלתי נתפסות... ירדה תורה לסוף דעתו - התורה יודעת שיצור כזה הוא חסר סיכוי... זה לאחר ייאוש... צריך לסיים לו את החיים בעודו צעיר... לפני שבאמת יסבלו ממנו... נו... אם כן... הבה נשמע כמה נערים כאלו במשך הדורות היו אכן 'בן סורר ומורה'??? והתשובה היא - אפס...

הגמרא בסנהדרין (עא). כותבת - כמאן אזלא הא דתניא בן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות ולמה נכתב דרוש וקבל שכר כמאן כרבי יהודה איבעית אימא ר' שמעון היא דתניא אמר רבי שמעון וכי מפני שאכל זה תרטימר בשר ושתה חצי לוג יין האיטלקי אביו ואמו מוציאין אותו לסקלו אלא לא היה ולא עתיד להיות ולמה נכתב דרוש וקבל שכר...

ממש מוזר - לא היה ולא נברא... וגם לא עתיד להיות... למה נכתב?? דרוש וקבל שכר... תנאי הדינים, בכדי להביא נער למצב של בן סורר

ומורה - צריך להיות שיהיו ההורים שלו שווים בקול ובמראה וכו'... שזה בלתי אפשרי... הוי אומר - התורה כתבה דין והלכה... שמפאת הפרטים הרבים של הדין - הוא פשוט לא בר ביצוע...

צריכים להיות בטוחים שהמצב שהוא הגיע אליו, זה לא בגלל שום סיבה חיצונית, כגון חינוך של הורים או מורים.. אלא זה נטו רק בגלל התכונות הרעות שלו... וכל בדיל סיבה שיכולה לתת לי אולי הסבר להתנהגות הזו... זה כבר כף זכות בשבילו...

וידועים ומפורסמים השאלות על דין זה, ראשית כיצד ניתן לדון אדם על שם סופו, והרי מצינו בכמה מקומות כי הנידון על האדם זה 'באשר הוא שם' זה במצבו הנוכחי... וממתי מכניסים לשיקול מה יהיה בעתיד... ודבר שני מה זה דרוש וקבל שכר.. וכי חסר לתורה על מה לכתוב לי דרשות שצריך להמציא הלכה שלא הייתה ולא תהיה רק בכדי לקבל שכר??? וכמובן שרבו התירוצים בכמה גווני...

ואולי ניתן לומר - בביאור המהרש"א בסנהדרין כותב כך - **אלא דקאמר דאביו ואמו ודאי דלא יוציא אותו בשביל זה לסקילה, שהם ודאי לא יגיעו לסוף דעתו, ויאמרו שסופו לחזור מדרכיו הרעים ויהיו חסים עליו, וע"כ לא היה ולא עתיד להיות, שאביו ואמו יגיעו לסוף דעתו ויחוסו עליו מלהוציאו לסקילה בשביל תרטימר אחד, ולמה נכתב אלא דרוש - שאביו ואמו ידרשו - שהתורה הגיעה לסוף דעתו שבכזה מקרה הוא ראוי להיסקל וע"י זה יוכיחו וייסרו את בניהם ויקבלו על זה שכר...**

המהרש"א הולך לכיוון אחר לגמרי - מה הכוונה דרוש??? שההורים ידרשו ויבינו שבלי חינוך הוא אכן במקרה כזה אכן חייב בסקילה... ממילא תכוונו ותדריכו ואל תחוסו ותגידו בסוף הוא יחזור - אם תכוונו ותדריכו... הוא אכן יחזור... וזה הכוונה דרוש.. תדרשו ותבינו את המצב החמור שבו הוא נמצא ואל תחפזו... וזה הסיבה שפרשת בן סורר ומורה כתובה בתורה למרות שזה לא היה ולא עתיד להיות, אבל תבינו באיזה מצב הוא אמור להיות עכשיו... הייתם אמורים להביא אותו לבי"ד שידונו אותו...

ואולי עוד מבט מזווית אחרת - נכון שתאורטית - אכן אולי היה יכול להיות מקרה של בן סורר ומורה שהגיע למצב שהתורה מעידה שסופו להיות חייב... ולכן מוטב שימות כעת זכאי... אבל מציאותית אין דבר כזה... במציאות תדרוש ותראה שאין סיכוי לבן סורר ומורה... ולכן אין לאף אחד מנדט להתיימש ממשהו... לא לאב מהבן... ולא לרב מהתלמיד... ולא לאדם מעצמו... בסופו של ענין אם תדרוש ותברר

תראה שיש סיבה לכל אחד למה הוא התנהג כך... וכיון שכך, אז ברור שאי אפשר לדון אותו כעת על שם סופו... כי בהחלט יש לו סיכוי להשתנות...

שבת שלום ומבורך

'להשיב את האדם לעצמו'

א: לא תראה את שור אָחִיךָ אוּ אֶת שְׂוֵי נְדָחִים וְהִתְעַלְמָתָ מֵהֶם הֲשֵׁב תְּשִׁיבֵם לְאָחִיךָ:

בפרשתנו מובאים כמה מצוות שבהם האדם מצווה לדאוג לרכושו של הזולת כל רכושו הוא הרש"ר הירש בלשונו כותב כך - פרק כב פותח בקבוצת מצוות המבטאות שלושה עקרונות יסוד הנוגעים לחיים האזרחיים... העקרונות האלה הם ערבות הדדית של כל ישראל להגנת רכושו של כל יחיד ערבות הדדית לקידום עסקו של כל יחיד וכו'...

הרש"ר הירש מקשר בין מצוות השבת אבידה לבין מצוות קבורת המת כמו שכאשר האדם נפטר הוא משאיר את גופתו לטיפול אחרים... היינו שהגופה הייתה ברשות האישי של האדם... וכשהוא נפטר הוא מוסר אותה לאחריות כל מי שידאג לה... ואותו הדבר באבידה... בכל אבידה יש כביכול את האישי של בעליה שהוא מוסר אותה לאחריות של כל אדם שימצא אותה... שידאג להשיב אותה...

בעצם היה ניתן לשאול.. מדוע אני חייב להשיב אבידה... וכי מה אני אשם שהוא שלימזל.. ומאבד את חפציו... יתכבד נא וישמור עליהם... וביותר הרי כתוב השב תשיבם אפי' פעמים רבות... והדבר אינו מובן... ההוא שלומפר - ואני צריך להתרוצץ... ולשמור לו... ולהחזיר לו.. מה הסיפור???

ד: לא תראה את חמור אָחִיךָ אוּ שׂוֹרוֹ נְפִלִים בְּדַרְךָ וְהִתְעַלְמָתָ מֵהֶם הֲקֵם תְּקִיֵם עִמּוֹ:

מנגד יש דין שאם אני רואה את השור של חבר נופל מכובד משאו... אני מחוייב לסייע... ואפי' לשונא שלי .. אך בזה יש חילוק בין פריקה מהחמור שזה צער בעלי חיים ואני מחוייב בחינם לבין טעינה על החמור שזה מותר לי ליטול שכר... בגמרא בבבא מציעא (לב.) כתוב - מצוה מן התורה לפרוק אבל לא לטעון: מאי אבל לא לטעון אילימא אבל לא לטעון כלל מאי שנא פריקה דכתיב עזב תעזב עמו טעינה נמי הכתיב הקם תקים עמו אלא מצוה מן התורה לפרוק בחנם ולא לטעון בחנם אלא בשכר...

יוצא שפריקה זה כמו השבת אבידה - זה בחינם וצריך לעשות את זה בין לאויב ובין לשונא... משא"כ טעינה שעל זה ניתן לבקש שכר... וכן אדם העוסק במלאכה יכול לדרוש תמורה על העיסוק באבידה חלף הממון שמפסיד בגללה...

במילים אחרות התורה דורשת מאדם לגלות אחריות ואכפתיות לממון של השני - למרות שאולי הוא לא אחראי... אבל חלק מהערבות ההדדית היא דאגה לממון הזולת כאילו זה ממוני... וכשם שאני ידאג לממונו הוא ידאג לממוני... זה חלק בלתי נפרד

מחיים משותפים... אתה לא רק חי לעצמך... עליך לגלות מעורבות חברתית קהילתית... עליך לגלות אכפתיות לשני... לא תראה והתעלמת... תחשוב שזה שלך... החמור נפל תסייע בבקשה לפרק...

אז אם כן נשאל מדוע לטעון על החמור כן מותר לאדם לדרוש ממון - אומר הרש"ר הירש - תורת ישראל רחוקה היא מאותה הפרזה רגשנית הדורשת מכל אדם לבטל את עצמיותו ולמסור את נפשו תוך כדי שחכה עצמית. ואין היא סבורה שמעשה טוב ניכר רק על ידי הקרבה עצמית. השקפה זו איננה יכולה להיות עקרון כללי ולא עוד אלא יישומה יבטל כל משא ומתן חברתי, והואיל ועצם ההפרזה שבה הופכת אותה לאידיאל בלתי מעשי, הרי היא מאפשרת לאדם המעשי רק לטפח אנוכיות גסה... העיקרון החברתי היהודי המחייב כל אדם נותן תוקף מוסרי מלא לדאגת האדם לקיומו ולעצמאותו, אך בצד דאגת האדם לעצמו הוא, דורש גם את הדאגה לזולת. בה בשעה שהאדם עוסק בצרכי עצמו, ובאותה מידה של כובד ראש הוא חייב לשתף פעולה בדאגה וסיוע לשמירת רכוש חברו ולקידום עסקו של הזולת...

ודאי שהדאגה לשני לא תוכל להגיע על חשבון ויתור והקרבה עצמית, כי כאשר אדם מפריז ומגזים, הוא יוצר מנגנון שיגרום לפעול בדיוק להפך... ובמקום לעזור לשני... במקום שאתה כן יכול לעזור לו, אתה לא באמת תעזור לו כי תצליח לשכנע את עצמך כי זה בלתי אפשרי לעזור לו, כי נצרב לך המצב הזה כאילו כל פעם שאני עוזר לשני זה בעצם מגיע על חשבוני... ובגלל האנוכיות האדם יסביר לעצמו כי הוא לא יכול לעזור לשני, כי זה פשוט לא שייך למסור את הנפש כל כך...

יוצא, שוודאי הדאגה לשני מגיעה אחרי הדאגה לעצמו, ואם כן עיקרון הערבות ההדדית אומר, אני ישמור לו על האבידה שלו כאילו שזה הממון שלי... אבל זה חלק מרעיון שבבא העת ישמרו על האבידה שלי באותה הצורה... יהיה לאחרים אכפת מהאבידה שלי... ואותו הדבר בפריקה וטעינה, אני לא מחוייב לעזור לשני אם הוא לא מוכן לעזור לעצמו... ובזה יהיה חילוק שבפריקה אני יעזור לחמור משום צער בעלי חיים אבל בטעינה אני מוכן לעזור לך אבל זכותי לדרוש תשלום... זה חלק ממשא ומתן חברתי - וכלשונו - ערבות הדדית לקידום עסקו של כל יחיד... אבל לא במחיר שידרוש ממני לזולת על העצמיות שלי ולהרגיש מנוצל... אבל העיקר הוא לגלות אכפתיות לשני...

ולא ניתן לסיים בלי להזכיר את דברי בעל האור החיים - לא תראה את שור. פרשת זו באה לרמוז בפרטות חיוב התוכחות שצריכין בני אל חי צדיקי עולם לעשות לעם ה', והן אלה צדיקים יקראו לצד מעלתם אחים, כמו שהעירוותיך שכינוי זה הוא מדריגה היותר מעולה שבכל כינויים אשר יתכנו בהם יחידי עם, ואותם צוה ה' כי תראה את שור אלה הם בני אדם שנמשלו כבהמות והם צאן קדשים ולזה קראם שור ושה, אחיך שהוא הקב"ה, ויחס לו שם זה להעיר אל מי מקדושי הוא מצוה שהם הצדיקים כמו שכתבנו:

הוי אומר - השבת אבידה היא לא רק להשיב חפץ הנאבד... אלא גם להשיב את האדם לעצמו... וכן להשיב את האדם לאלוקיו... גם זה כלול במצות השבת אבידה...

זוהר ברנש